

ΗΛΙΑΣ ΓΚΟΤΣΗΣ

Μια μικρή άγνωστη λύπη

Πολυφωνικό μετα-αφήγημα

Στην Αργυρώ και τη Χαρά, η ύπαρξη
των οποίων αποτελεί για μένα ένα φως
στα σκοτεινά χρόνια που ζούμε.

Στους ανθρώπους που μου εμπιστεύτηκαν
και συνεχίζουν να μου εμπιστεύονται απλόχερα
τις ιστορίες και τα λόγια τους, πολλά από
τα οποία βρίσκονται στις σελίδες που ακολουθούν

Αρκεί μονάχα ένα χάδι για αρχή

Δεν μπορεί να γίνει αλλιώς,
πάντα θα υπάρξει αφορμή
για ένα ακόμα τραύμα
εις τους αιώνες των αιώνων
δεν θα υπάρξει ανακούφιση, ούτε αμήν
ούτε τόπος για γαλήνη και συγχώρεση,
όπως υπόσχονταν οι γραφές.
Μονάχα σαν εξαίρεση,
σαν μια μικρή ανάσα δροσιάς,
ίσως ένα ίχνος αγάπης
χαραγμένο σαν παλιό σημάδι,
σαν παιχνιδίσμα, σαν θρόισμα που αφήνει ένα χάδι,
ικανό να σβήσει κάθε κάψα, κάθε πληγή,
θα μας επισκέπτεται απρόσκλητο, αθώο,
ανυποψίαστο για την ενοχή μας.

10/8/2012

I.

Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ

ΗΤΑΝ ΠΕΡΙΠΟΥ ΤΕΛΟΣ ΙΟΥΛΙΟΥ όταν, ξαφνικά, η ζέστη αγρίεψε για τα καλά. Στην αρχή όλοι ήλπιζαν ότι δεν θα κρατούσε περισσότερο από δυο-τρεις μέρες· κι όμως, αν και έχουν περάσει ήδη δεκαπέντε, η θερμοκρασία κάθε τόσο όλο και ανεβαίνει, σαν να κάνει αγώνα δρόμου, σαν να υπάρχει κάποιιο στοίχημα –με ποιον; με τι;– άγνωστο σε όλους. Το μόνο σίγουρο είναι πως, αν συνεχιστεί αυτή η κατάσταση, σύντομα το θερμόμετρο θα ξεπεράσει κάθε ρεκόρ που έχει καταγραφεί τα τελευταία χρόνια. Χθες έδειχνε σαράντα οκτώ βαθμούς υπό σκιά, το μεσημέρι όμως άγγιξε, δίχως υπερβολή, τους πενήντα!

Στα δελτία ειδήσεων οι εκφωνητές κάνουν λόγο για τους πρώτους νεκρούς και θυμίζουν στο κοινό τον μεγάλο καύσωνα που είχε χτυπήσει την πόλη στα τέλη του περασμένου αιώνα, ενώ μονταρισμένες σκηνές από τα εκατοντάδες θύματα εκείνης της περιόδου προβάλλονται ξανά και ξανά.

Αυτήν τη φορά, οι ανθρώπινες απώλειες δεν φαίνεται να είναι τόσο μεγάλες· υποτίθεται πως οι εποχές έχουν αλλάξει: τα ψυχιατρεία και τα γη-

ροκομεία έχουν κλιματιστικά και οι δήμοι ανοίγουν πρόθυμα τις κλιματιζόμενες αίθουσες. Παρ' όλα αυτά, είναι σίγουρο ότι, αν ο καιρός δεν αλλάξει, θα πεθάνουν πολλοί ακόμα.

Οι δημοσιογράφοι στα κανάλια ήδη είχαν αρχίσει να αδημονούν για την αύξηση των θυμάτων. Εκεί έξω υπήρχαν χιλιάδες πεινασμένοι μετανάστες, άστεγοι και εξαρτημένοι, και κανείς δεν μπορούσε να αναλογιστεί τις ενδεχόμενες συνέπειες. Έτσι, βανάκια με κάμερες είχαν στηθεί στα στέκια των κάθε λογής εξαθλιωμένων και ετοιμοπόλεμοι ρεπόρτερ περίμεναν με έκδηλη ανυπομονησία και κρυφή ελπίδα τα τραγικά γεγονότα.

Παρά το γεγονός ότι οι περισσότεροι κάτοικοι είχαν δραπετεύσει, η πόλη έμοιαζε γεμάτη. Οι κάθε λογής απόκληροι ήταν περισσότεροι από κάθε άλλο καλοκαίρι και παρέμεναν εγκλωβισμένοι στις πλατείες και στα πάρκα. Όταν έπεφτε το σκοτάδι, ταλαιπωρημένοι από την πείνα και την ολόήμερη περιπλάνηση, τριγυρνούσαν εδώ κι εκεί, αναζητώντας κάποιο σιντριβάνι για να ξεπλύνουν από πάνω τους τον ιδρώτα και το καυσαέριο.

Από τη μεριά μου, είχα επιστρέψει στην Αθήνα έπειτα από δύο εβδομάδες διακοπών και δεν υπήρχε περίπτωση να ξαναφύγω. Έτσι, τα βράδια, όταν υποχωρούσε κάπως η κάψα, περιπλανιόμουν άσκοπα από την πλατεία Συντάγματος μέχρι την πλατεία Βάθη και χάζευα στα κλεφτά τα πρόσωπα των ανθρώπων που προσπαθούσαν να κοιμη-

θούν στις εσοχές των παλιών κτιρίων στο κέντρο της πόλης. Οι δρόμοι ήταν άδαιοι, και αυτό ίσως σε άλλη περίπτωση να διευκόλυνε την προσπάθειά τους, ωστόσο τα μάρμαρα που έκαιγαν και τα βρόμικα ρούχα, που κολλούσαν στο σώμα, έκαναν μάταιη κάθε απόπειρα να τους πάρει ο ύπνος. Σύμφωνα, οι πιο πολλοί εγκατέλειπαν την προσπάθεια να ησυχάσουν και συνέχιζαν να περιπλανιούνται άσκοπα σαν φαντάσματα, σαν τους ζωντανούς-νεκρούς πρωταγωνιστές των ταινιών του Ρομέρο: ισχνές φιγούρες, με βαθουλωμένα μαύρα μάτια, έσερναν ένα σωρό μαύρες πλαστικές σακούλες που άφηναν στο πέρασμά τους μια βαριά μυρωδιά από τα αποφάγια, τα άπλυτα ρούχα και τα μικρο-αντικείμενα που περιείχαν.

Στην αρχή, προσπάθησα να πιάσω κουβέντα μαζί τους μονάχα γιατί με κατέτρωγε η μοναξιά και η σιωπή στην οποία ήμουν βυθισμένος τα τελευταία χρόνια. Μια-δυο μέρες αργότερα, υπήρξαν και άλλοι λόγοι, οι οποίοι –το ξέρω καλά– καμιά συμπάθεια δεν θα προκαλέσουν για το πρόσωπό μου τη στιγμή που θα αποκαλυφθούν δημόσια.

Όταν τους είδα για πρώτη φορά μαζεμένους να μαλώνουν παιχνιδιάρικα για το ποιος θα πρωτοπέσει στο σιντριβάνι της πλατείας Συντάγματος ένιωσα αμήχανα, δεν ήξερα πώς να πιάσω κουβέντα μαζί τους. Τους πλησίασα, τάχα μου παριστάνοντας τον τουρίστα, για να ρωτήσω πληροφορίες, αλλά αυτοί με κοίταξαν αρχικά με περιέρ-

γεια, στη συνέχεια περιφρονητικά και μετά συνέχισαν αμέριμνοι τον διαγκωνισμό.

Την επομένη, με το που ξημέρωσε, κατέβηκα στην Πειραιώς, στα γραφεία των Γιατρών του Κόσμου και πληροφορήθηκα για τα συσσίτια και τα ιατρεία τους. Όταν σκοτείνιασε, πήγα ξανά στα στέκια των απόκληρων παριστάνοντας πως ήμουν μέλος μιας ανθρωπιστικής οργάνωσης και συγκέντρωνα τάχα πληροφορίες για τις ανάγκες τους. Έτσι, κατάφερα να τους προσεγγίσω.

Τις νύχτες που ακολούθησαν διέυρυνα το ρεπερτόριό μου: Καμωνόμουν πως ήμουν δημοσιογράφος κι έκανα έρευνα για όσους ζούσαν στον δρόμο και ενδιαφερόμουν, τάχα, να μάθω την ιστορία τους. Στα χέρια μου κρατούσα ένα μπλοκάκι κι ένα καφετί μολύβι, σαν αυτό να ήταν αρκετό για να αποδείξει πως έκανα στ' αλήθεια ρεπορτάζ.

Αυτοί, εξασκημένοι να αποφεύγουν τις κακοτοπιές και τους περίεργους που τους προσέγγιζαν καθημερινά, τις περισσότερες φορές όχι με τις καλύτερες προθέσεις, αναγνώριζαν μεμιάς την απάτεωνιά μου (με το τραύλισμα στη φωνή και την παράκληση να με αποδεχτούν έντονα αποτυπωμένη στο πρόσωπό μου ήταν αναπόφευκτο να με πάρουν χαμπάρι) και με απέφευγαν με χίλιες δυο δικαιολογίες αφού πρώτα εξασφάλιζαν το χαρτζιλίκι που ζητούσαν επίμονα.

Όμως το είχα πάρει απόφαση, ήταν η ευκαιρία

μου και ήμουν αποφασισμένος να μην το βάλω εύκολα κάτω. Έτσι, μερικά βράδια αργότερα, έθεσα σε εφαρμογή το μεγάλο μου κόλπο. Με όση δύναμη με τροφοδοτούσε η μοναξιά μου, μεταμφέστηκα σε ένα άλλο πρόσωπο, ικανό να τους ξεγελάσει. Η ταυτότητά μου, ούτως ή άλλως, ήταν πάντοτε θολή και εύθραυστη, οπότε δεν ήταν ασυνήθιστο να αλλάζω, να υιοθετώ διάφορες περσόνες, ανάλογα με το κέφι και τις αντοχές μου ή τους ανθρώπους που είχα απέναντί μου.

Ένα πρωινό, λοιπόν, ξύπνησα, και σαν να ήμουν ένας από αυτούς, σαν να ζούσα δίχως τροφή για μέρες και να πεινούσα πραγματικά, έψαξα με ζήλο στους σκουπιδοτενεκέδες να βρω πεταμένο φαγητό. Εννοείται πως δεν με ένοιαζε το φαγητό, είχα μπόλικο περίσσειμα. Το μόνο που ήθελα ήταν να αλλάξω μυρωδιά, να πάρει το σώμα μου τις οσμές από τα σκουπίδια, τα αποφάγια, τα σαπισμένα λαχανικά, μια μυρωδιά πνιγερή, ανυπόφορη, τόσο ασυνήθιστη για μένα και για τον μικροαστικό κύκλο των γειτόνων και των συναδέλφων μου μα και τόσο οικεία στον κύκλο των ανθρώπων που ήθελα να προσεγγίσω. Αυτή η σκέψη μού έδωσε κουράγιο και συνέχισα υπομονετικά την προσπάθεια να μοιάσω όσο πιο πολύ γινόταν με έναν απ' αυτούς.

Μερικές ώρες αργότερα, με το που νύχτωσε, ντύθηκα με τα παλιά και βρόμικα ρούχα που επιμελώς είχα ανακαλύψει στα σκουπίδια. Βγήκα α-

πό το σπίτι προσεκτικά, μη με δουν οι γείτονες, και, σαν αδύναμος, πεινασμένος ζητιάνος, περπάτησα για ώρα σέρνοντας τα πόδια μου και μια μαύρη σακούλα, άδεια το δίχως άλλο από οτιδήποτε χρήσιμο για έναν αληθινό άστεγο, καθώς ήταν παραγεμισμένη μόνο με παλιές εφημερίδες κι ένα ξύλινο γκλομπ, όμοιο με αυτά που έχουν στην αστυνομία, απόκτημα από ένα μαγαζί που πουλούσε αξεσουάρ για ματατζήδες και φασιστοσαδιστές.

Κατηφόρισα προς την Αιόλου και βρήκα μια άδεια θέση στο πεζοδρόμιο, απέναντι από το ταχυδρομείο, λίγο πριν από τη Σταδίου. Στην αρχή ήμουν τάχα ντροπαλός, αλλά όσο περνούσε η ώρα έπαιρνα όλο και πιο πολύ θάρρος, ώσπου το χέρι μου απλώθηκε καρτερικά και το βλέμμα κοίταζε δίχως ντροπή τους τουρίστες που τραβούσαν για το Μοναστηράκι. Το σχέδιό μου αποδείχθηκε άψογο. Λίγες ώρες μετά, είχα κατορθώσει να με εμπιστευτούν οι πιο άπειροι, οι νεοφερμένοι, όπως τους φώναζαν οι παλιοί.

Τις επόμενες μέρες οι μεταμορφώσεις έγιναν για μένα παιχνίδι. Από τη στιγμή που φορούσα την «καινούργια μου στολή», το τραύλισμα, κατά ανεξήγητο τρόπο, εξαφανιζόταν και στο πρόσωπό μου υπήρχε μονάχα η σκληράδα και, στιγμές στιγμές, η απόγνωση που έχουν οι αποκλεισμένοι. Σε καμία περίπτωση δεν μπορούσε κάποιος να διακρίνει φόβο, αγωνία ή οποιοδήποτε άλλο συναι-

σθημα ικανό να φανερώσει το πόσο ευάλωτος ήμουν στ' αλήθεια.

Αν στεκόμουν τυχερός και δεν με αναγνώριζε κανένας από τους παλιούς της πιάτσας ή δεν με καταλάβαιναν οι συνομιλητές μου, το κόλπο έπιανε μεμιάς, και τότε ξεκινούσαν συζητήσεις που τραβούσαν μέχρι τις πρωινές ώρες, όταν όλοι έπρεπε να εξαφανιστούμε από τη δημόσια θέα, να χαθούμε στις κρυφές στοές της πόλης.

Ανάλογα με τα κέφια ή επηρεασμένος από τις ιστορίες που είχα κατορθώσει να υποκλέψω από προηγούμενες κουβέντες με διάφορους από το σινάφι τους, άλλαζα ρόλους. Έτσι, τη μια βραδιά μπορεί να ήμουν κάποιος που είχε αποφυλακιστεί πρόσφατα και την άλλη ένας εξαρτημένος άστεγος που περιπλανιόταν ολημερίς ζητιανεύοντας τα ελάχιστα που χρειαζόταν για την καθημερινή του δόση. Μπορούσα ακόμα να είμαι ένας μισότρελος που είχε αφεθεί μόνος και απροστάτευτος να ζει στον δρόμο, κάποιος που έπασχε από AIDS και τον οποίο είχε απαρνηθεί μέχρι και η ίδια του η οικογένεια.

Στην πραγματικότητα οι μεταμφιέσεις μου μπορούσαν να είναι τόσο διαφορετικές όσο και οι ιστορίες που είχα κατορθώσει να υποκλέψω. Ήμουν δε τόσο πειστικός, που εννοείται πως οι περισσότεροι από τους κακόμοιρους που έπεφταν θύματα της απληστίας μου για καινούργιες γνωριμίες όχι μόνο με πίστευαν μέχρι τα βάθη της ψυ-

χής τους αλλά άπλωναν το χέρι τους στον ώμο μου ως ένδειξη συμπαραράστασης. Οι δύστυχοι!

Τους άκουγα να ψιθυρίζουν συνωμοτικά μεταξύ τους ότι δεν είχαν συναντήσει άλλον τόσο βασανισμένο σαν ελόγου μου. Η εκδήλωση πίστης και ενθουσιασμού προς το πρόσωπό μου –και σεβασμού θα πρόσθετα, εάν αυτό δεν εκλαμβανόταν ως ένδειξη αλαζονείας– ήταν πρωτοφανής. Ήταν όμως και αναμενόμενη, καθώς οι ιστορίες που έλεγα δεν ήταν δικές μου, το αντίθετο μάλιστα. Όπως προείπα, ήταν προϊόν φτηνής υποκλοπής, ένα τεράστιο κολάζ από λέξεις, συναισθήματα, σκέψεις και βιώματα απ' όσα βασανιστικά είχαν συλλέξει τα αυτιά μου τις νύχτες του μεγάλου καύσωνα.

Αν και το γεγονός του θαυμασμού και της αποδοχής θα μπορούσε να με είχε παγιδεύσει και οδηγήσει σε μια ατελείωτη φλυαρία, δεν παρασύρθηκα ούτε για μια στιγμή, γιατί ο στόχος μου δεν ήταν να με θαυμάσουν αλλά να μ' εμπιστευτούν και να αρχίσουν κι εκείνοι με τη σειρά τους να μιλούν.

Μόλις ένιωθα πως είχα κερδίσει λίγη από την εμπιστοσύνη τους, προσποιούμουν πως δεν άντεχα άλλο να συνεχίσω να μιλάω – έσπαγα, κόμποι έπνιγαν τη φωνή μου, μικρές παύσεις, βαθιές ανάσες, όπως είχα διαβάσει στα βιβλία υποκριτικής. Μετά, λίγα μόνο δάκρυα αρκούσαν σαν από χρόνια εξασκημένος, σαν έμπειρος ηθοποιός, τα άφηνα να κυλούν προκλητικά, χαράζοντας δυο βαθιές γραμμές στη βρόμα (στο μακιγιάζ, δηλαδή)

που δήθεν είχε συσσωρευτεί στα μάγουλά μου. Και τότε ξαφνικά, η αφήγηση της βασανισμένης μου ζωής διακοπτόταν από έναν σπαρακτικό λυγμό.

Ζητούσα ντροπαλά συγγνώμη που δεν άντεχα να περιγράψω άλλο τα βάσανα και τις κακουχίες μου και προσκαλούσα παρακλητικά τους ακροατές μου να γίνουν με τη σειρά τους αφηγητές, ενώ το μικρό μαγνητόφωνο που είχα κρυμμένο ανάμεσα στα κουρέλια μου έμπαινε γοργά σε λειτουργία και άρπαζε στην απόχλη του κάθε λέξη, κάθε φράση, κάθε λυγμό ή αναστεναγμό που ξεστόμιζαν οι αφελείς συνομιλητές μου, υλικό που, όπως ήλπιζα, θα ήταν κατάλληλο για τα μεγαλεπήβολα σχέδιά μου.

Ξέρω πως ίσως κάνω λάθος που ξεκινώ την αφήγησή μου με αυτές τις τόσο προσωπικές πληροφορίες. Ίσως αυτό να έρχεται σε βαθιά αντίθεση με βασικούς αφηγηματικούς κανόνες – τα κίνητρα πρέπει να παραμένουν σκοτεινά, αυτό αυξάνει το σασπένς.

Όμως... Φαντάζομαι θα ήταν προτιμότερο να σας αφήσω να νομίζετε πως τα κίνητρά μου δεν ήταν ιδιοτελή, πως είχαν κάτι που θα τα έκανε λιγότερο αποκρουστικά – ίσως, εντέλει, συμπαθή. Αν, δηλαδή, υπήρχε μέσα μου, σε μια μικρή έστω γωνιά του εαυτού μου, ένας χώρος αγάπης, μια αχτίδα ανθρωπιάς, ίσως το ελάχιστο ίχνος ευγένειας..., αν τελικά υπήρχε το ελάχιστο ίχνος συμπόνιας για αυτούς τους ανθρώπους, θα μπορούσα να

εκλιπαρήσω για λίγη επιείκεια, στην περίπτωση που θα μου δινόταν η ευκαιρία να γίνω αποδέκτης της κριτικής, της επίθεσης και –γιατί όχι;– του χλευασμού σας.

Όμως τελικά δεν έχει απολύτως κανένα νόημα η προσποίηση, παρότι ίσως η εντύπωση που θα σχηματιστεί, όχι εντελώς λανθασμένη αλλά οπωσδήποτε όχι απόλυτα σωστή, είναι πως δεν είμαι τίποτα περισσότερο από ένας φτηνός, ανώριμος, εγωπαθής, εγωκεντρικός, απατεώνας, ένας κλέφτης ιστοριών και βιωμάτων, ένας ιστοριοκλόπος, ένας ψυχρός υπολογιστής.

Η αλήθεια είναι ότι μου πέρασε από το μυαλό να λογοκρίνω αυτήν την πλευρά της σχιζοειδούς προσωπικότητάς μου, αλλά, πρώτον, δεν ξεχνώ ότι έχω ανάγκη να είμαι απολύτως ειλικρινής σε αυτά που γράφω και, δεύτερον, δεν φταίω εγώ για αυτή μου την έξη.

Όπως θα φανεί στη συνέχεια, η ψυχική μου οργάνωση αποτελεί μια πρώτης τάξεως δικαιολογία για την εγωπάθειά μου, για την άνευ όρων παράδοση στην προσπάθεια να καλυφθεί με κάθε νόμιμο ή παράνομο τρόπο το τεράστιο κενό που έχει δημιουργηθεί από την έλλειψη οποιουδήποτε ίχνους αγάπης θα δικαιούμουν να μου δοθεί. Μια αγάπη την οποία, επικαλούμενος την ιδιότητά του ανθρώπινου όντος, παρότι δεν ζητούσα να είναι τίποτα λιγότερο και τίποτα περισσότερο από όση δικαιούται κάθε πλάσμα που είχε την ευκαιρία να

ζήσει έστω και για ένα δευτερόλεπτο σε τούτη τη γη, δεν έλαβα ποτέ.

Εξάλλου, εφόσον η κριτική σας παραμείνει αμείωτη και οδηγηθώ, παρά τη θέλησή μου, στην ανάγκη να επικαλεστώ ελαφρυντικά, θα ομολογήσω ότι η υποκλοπή ιστοριών αποτελεί μια οικογενειακή υπόθεση, μια «γενεογραμματική επανάληψη», αφού και ο Πατέρας συνήθιζε στις ημιτελείς ιστορίες που σκάρωνε να βασίζεται στις ιδέες άλλων, σπουδαίων συγγραφέων και αφηγητών. Ο Πατέρας θαύμαζε τις περίπλοκες και πρωτότυπες ιστορίες· όχι μόνο τις διάβαζε μετά μανίας σε ολόκληρη τη ζωή του αλλά είχε την παράξενη έξη να τις διαβάσει και σε μένα ως καληνύχτα, αντί για παραμύθια με δράκους, ιππότες και γενναίους σταυροφόρους.

Από τη μεριά τους, οι νυχτερινοί και περιστασιακοί ακροατές μου, αγνοώντας προφανώς αυτήν την αρνητική πλευρά της ταλαντούχας κατά τα άλλα προσωπικότητάς μου, ένιωθαν υποχρεωμένοι να με ανακουφίσουν από τις ατυχίες μου, καθώς άκουγαν ιστορίες για τη φυλακή και τα βασανιστήρια που δήθεν είχα υποστεί εκεί από μεγαλύτερους συγκρατούμενούς μου.

Άλλοτε πάλι, ως εξαρτημένος, είχα στη διάθεσή μου αποθέματα από ιστορίες κακοποιήσεων και εγκαταλείψεων καθώς και από πολλαπλά overdoses, τα οποία με είχαν φέρει στα πρόθυρα του θανάτου πάμπολλες φορές, και πάει λέγοντας – ο

κατάλογος των κακουχιών και των στερήσεων δεν είχε τελειωμό...

Σαστισμένοι λοιπόν οι ακροατές μου, ανταποκρίνονταν στην έκκλησή μου και ξεκινούσαν να μιλούν δίχως σταματημό (η προσπάθεια να με εντυπωσιάσουν, η υπερβολή σε όσα έλεγαν ήταν φανερή, αλλά δεν με ενοχλούσε, το αντίθετο μάλιστα) για όσα συνέβησαν στη ζωή τους μέχρι να καταλήξουν να κοιμούνται δίχως ντροπή στα βρόμικα πεζοδρόμια της Αθήνας.

Μιλούσαν λοιπόν για το σπίτι που ζούσαν κάποτε –μικρό ή μεγάλο, πλέον δεν είχε καμία σημασία–, για τη δουλειά που χάθηκε ξαφνικά, δίχως ίχνος συμπόνιας, σε μια λοταρία στημένη πρόχειρα στη μέση ενός γραφείου μιας χρεοκοπημένης εταιρείας.

Οι περιγραφές ήταν συνήθως φτωχές, στερημένες από φαντασία – δεν μου προκαλούσαν παρά μονάχα πλήξη. Οι αφηγητές συχνά ήταν βαρετοί: ακόμα και αν η δυστυχία τους ήταν εμφανής, η ιστορία τους μου ήταν παντελώς αδιάφορη αν δεν υπήρχε από τη μεριά τους η απαραίτητη θεατρικότητα. Άλλοτε η αφήγηση διέθετε ζωντάνια, οι εικόνες αναδύονταν, σαν όλα να συνέβαιναν εκείνη τη στιγμή: Ο άντρας που μιλούσε ήταν γύρω στα πενήντα, ζούσε καιρό στον δρόμο αλλά φαινόταν ακόμη καλοβαλμένος, τα ρούχα του δεν ήταν ιδιαίτερα βρόμικα, τον πρόδιδαν μονάχα η ανάσα και τα μούσια του, που μύριζαν ξινίλα και αλκοόλ. Στεκόταν στο κέντρο μιας μικρής ομάδας και

κουνούσε τα χέρια του, παλλόταν ολόκληρος από θυμό καθώς μοιραζόταν με την ομήγυρη το πάθος του για τη δουλειά που έχασε, για την απόλυση που τον κατέστρεψε.

Τον άκουγα και ήταν σαν να ήμουν κι εγώ εκεί, στο εργοστάσιο, τη μέρα που τους μάζεψαν όλους για τη Μεγάλη Κλήρωση. Εκείνος καθόταν στην άκρη, προσπαθούσε να κρυφτεί, να μη δώσει αφορμή, ήξερε τον λόγο που τους είχαν μαζέψει – όλοι τους περίμεναν αυτήν τη μάζωξη εδώ και καιρό.

Βρίσκονταν στο κυλικείο του εργοστασίου: τριγύρω οι υποψήφιοι άνεργοι και στο κέντρο, όρθιος, ο διευθυντής, καλοντυμένος όπως πάντα: απλό μαύρο παντελόνι, γκριζο πουκάμισο, μαύρο σακάκι, σιδερωμένο στο καθαριστήριο της γειτονιάς. Συγκινημένος, όπως απαιτούσαν οι ανάγκες του ρόλου (είχε προβάρει τη σκηνή, ήξερε πότε θα διαστάσει, πότε θα μείνει σιωπηλός, πότε θα κοιτάξει χαμηλά ή θα καμπουριάσει φτηνιάρικα τους ώμους, αμήχανος μπροστά στην τραγωδία που ο ίδιος είχε οργανώσει), παρέμενε επιβλητικός, σαν ιερέας αρχαίου δράματος που επιλέγει κατά βούληση πότε θα πραγματοποιηθεί η θυσία. Για μια στιγμή φάνηκε δακρυσμένος, σαν να αμφέβαλλε, σαν να ζητούσε τη συγχώρεση, ίσως και την αθώωση από τα υποψήφια θύματά του, αλλά τελικά, χωρίς δισταγμό, προσκάλεσε το πιο γενναίο από αυτά να τραβήξει τον μοιραίο κλήρο με το όνομα του χαμένου.